

פרוידקו ל טס' 28/ג

מישיבה של ועדת החינוך והתרבות, שהתקיימה
ביום ג' ד' באדר ב', תשי"ד - 9.3.54,
בלעה 11.15.

בכור:

- חברי הוועדה:
 - ש. פרטיץ - היו"ר
 - מ. גונא
 - ס. ארם
 - ח. בוגר
 - א. ברטן
 - ק. כהנא
 - א. כלפון
 - ד. נצר
 - י. סטילנטיק
 - ר. צברי
 - י.ש. רוזנברג
 - א. דיטלט

מוזמנים: ד"ר אבידור - סגן מנהל משרד החינוך והתרבות
מר שריד - מר שריד
מר בן-טור - נציג משרד החינוך והתרבות
חה"כ ע. סלמן

בעור:

- ז. בן-יעקב
- ש. כפרית
- א. רזיאל-באור

סדר-היום: המסך הדיון בתקציב משרד החינוך והתרבות.

=====

היו"ר ש. פרטיץ:

בני פותחת את הישיבה.
תחילה נשמע תשובות ספי מר שריד ולאחר זאת
נמשיך בדיון.

מר שריד:

בהסתמך על הסטטיסטיקה של בתי-הספר היסודיים
המופיעה בדברי ההסבר לתקציב אמרה יושבת-הראש
שבשנת תשי"ד חסרים בתי-הספר היסודיים 19,000 ילדים בגיל חינוך חובה.
ברצוני לומר כי מספרים אלה המופיעים בטבלה אינם סופיים. מספרי התלמידים
משנת תשי"ג נתקבלו על-יסוד מפקד שבערן אשתקד, אך המספרים משנת תשי"ד
בלקחו סתוך תקני בתי-הספר שנשלחו לנו בסוף חודש נובמבר. מספרי התלמידים
גדל בינתיים ואנו מקבלים מדי יום בפעם הודעות על שינויים, במידה
שהעלאת מספר התלמידים משפיעה על התקן. על אותם הילדים שלא השפיעו על
תקן בתי-הספר נדע רק לאחר סיום המפקד. אם נחבובן בטבלה נראה, כי
מספר התלמידים בכל הכיתות בתשי"ד, אפרט לכיתה א', גדל לעומת תשי"ג.
הסיבה לכך היא ההיסארות שאח מסדיה נוכל לבדוק רק לאחר המפקד. השנה
נשארו בכיתות א' הרבה מאד ילדים. כן יתכן שנחבולו לכיתה א' לא בני
שש, כי אם בני שבע. כמו כן, אומרים שבבתי-הספר של גבולת-השרון ישנם
ילדים לסטה מגיל 6. לכן, אם רואים שמספר תלמידי כיתות א' עולה על
מספר בני אותו השנתון, יש להסיק מכאן שבין תלמידי כיתה א' נמצאים
ילדים שנשארו לשנה נוספת, ילדים למעלה מגיל כיתה א' ואף ילדים צעירים
יותר.

היו"ר ש. פרסיץ:

נדמה לי, שהגיעה השעה שבעת הדיונים על תקציב החינוך נבחן יפה את המשימה העומדת בפנינו, ואת האמצעים והדרכים בהם אנו מבצעים אותה. ננתח גם את הנסיון לשנה האחרונה ונראה כיצד עלינו לבנות את התקציב לשנת התקציב הבאה. לכאורה אנו נתונים במסגרת תקציבית הדוקה מאד, מסגרת שפאילו אינה מפשט לנו להאצ את המשימה המוטלת עלינו.

מתוך התקציב של 30,000,000 ל"י הניתן לחינוך ולתרבות, מוקדשים 22,000,000 ל"י לחינוך יסודי בלבד, ואם אנו גאים להשוות את מספר בוגרי בתי-הספר היסודיים עם מספר הילדים המסשיכים אחר-כך בחינוך תיכוני לצורותיו השונות - בבתי-ספר חקלאיים, מקצועיים, ובתי-ספר תיכוניים אקדמאיים-דוגמים אנו, כי מחציתם של בוגרי בתי-הספר היסודיים אינם ממשיכים ללמוד.

אילו היינו רואים נגד עינינו את המשימה החשובה של מלחמה בכורות ובאמצעיות חייבים היינו לדאוג לכך שהחינוך הניתן בבתי-הספר יהיה ראוי לשם, על-מנת שלא תהיה קיימת הישארות במידה כזו כפי שהטבלה הסטטיסטית מכריזה עליה. סיבת ההישארות היא בזה שהרטנו את הגן והעמדנו אותו על כיתה אחת בלבד. נוסף לכך, שכר-הלימוד מונע משפחות רבות לשלוח את ילדיהן לגן. לו כל ילד היה נמצא המשך שנתיים באווירה חינוכית, לפני הכנסו לבית-הספר, לא היינו צפויים לזאתו מחוז של הישארות הקיים כיום.

אם בחינוך היסודי קיימת הישארות של 10%, הרי 2,200,000 ל"י מתוך 22,000,000 ל"י של תקציב לבתי-הספר היסודיים מוצאים לריק, כדי לשאת בהוצאות ההישארות. זה נגדו מפני שלא דאגנו להוצאת תורים הבלתי-מוטמכים ופניו שלא ידענו כמה כיתות קטנות אפשר למזג ולחסוך על-ידי כך בתורים, בתורים לא-מוכנים דווקא. אמנם נעשה נסיון בכיוון זה גם אשתקד, אך הוא לא הטפיק כדי לבצע את המשימה במלואה.

במצב החמור הסורר בהוראה בבתי-הספר היסודיים ובבגנים יש להדרכת התורים ערך רב מאד. והנה אנו שומעים שמשרד החינוך קיצץ במספר המפקחים, הואיל ומצא דרך לשפר את ההדרכה על-ידי שיתוף בה מנהלים במקומות רבים. בטדינה מתהלכת סיסמה המורמת שכל מורה רע מתמנה למנהל וכל מנהל רע - למפקח. אינני רוצה להגיד שמורה זו כולה אמת, אבל ידוע שהו מספר המנהלים הטובים אצלנו ואלה אינם ששים לצאת לפיקוח במקומות מרוחקים. יוצאים להדרכה רק אלה שמוכנים לצאת ומהם בוחרים לא תמיד את אותם האנשים הראויים לאצטלה זו.

אנו יודעים, כי ההשתלמות הניתנת לתורים היא עניה ודלה; ודווקא בסעיף זה של הכשרת מורים אמור לקטץ, מפני שקיימים אלה גורמים אחר-כך לבזבוז. נוסף לכך חייבים להרחיק מהחינוך היסודי את התורים הבלתי-מוטמכים.

אני רוצה לבנות את החינוך היסודי אצלנו כפי שהוא צריך להיות בכל מדינה נורמאלית. אני רוצה שהכנת הילד לבית-הספר תהיה בנויה על 2 כיתות גן לפחות. אני שואפת לכך שההדרכה וההשתלמות המוקנית לתורים תהיה ברמה כזאת שתבטיח שיפור בחינוך היסודי תוך שנים, שלוש שנים.

אולם כל זה אינו ניתן לביצוע מבלי שנדע מה הן תוצאות הסיק שנתרך השנה. אם סקר זה לא המליח - מה הם האמצעים בהם אנו משרד החינוך על-מנת לברר עתה, בדיונים על התקציב, את הסכומים ההכרחיים לשם הגדלת כיתות, שגותם יש לקבל מתקציב המיתוח? לו יכולנו להופיע בפני הכנסת ובפני ועדת הכספים ולהראות על-יסוד חישובים מסשיים כמה כסף נוכל לחסוך אם נקבל מתקציב המיתוח סכום מסויים להגדלת כיתות והסרת מחיצות, כי אז היתה לנו תקווה שאכן נקבל את הכסף.

אני רוצה לציין, כי אין כל פרופורציה בין הסכומים שהממשלה מוציאה על חינוך יסודי ותיכון לבין הסכומים שהיא מוציאה על חינוך גבוה: גן-ילדים - 28 ל"י לילד; חינוך יסודי לילד רשומות מקומיות - 96.5 ל"י לילד; חינוך יסודי ביישובי-עולים - 116 ל"י; חינוך תיכון - 22.5 ל"י; אוניברסיטה - 400 ל"י, נוסף ל-600 ל"י למסודרם שהאוניברסיטה משיגה ממקורות אחרים. למרות כל זאת יש לאוניברסיטה גרעון גדול מפני שהסטודנטים משלמים רק 80 ל"י שכר-לימוד לשנה.

היו"ר ש. פרטיץ: וכאן אני מוסיף: הזהירו מבני העניים ומשום כן תקחו מבני העשירים את מה שהם צריכים לתת ותשחררו את בני העניים מתשלום שכר-לימוד. זו צריכה להיות גישתנו לחינוך המיזוג ולחינוך הגבוה. יש להרבות במתן סטיפנדיות לתלמידים עניים ומוכשרים, כדי שיוכלו להמשיך את לימודיהם. בחינוך היסודי אני מציעה לערוך רביזיה גמורה. לדעתי, ישנה כאן אפשרות לקטץ בכיתות על-ידי מיזוג כיתות בנות 19 - 17 תלמידים. אין אני מדברת על ישובי-ספר, בהם אין כבישים בין ישוב אחד למשנהו, אלא על מקומות ישוב גדולים יותר, ששם עוד בוודאי יש מקום לקיטוצים. זוהי הצעתי ולכן ביקשתי ממשרד החינוך את הנתונים על הרכב הכיתות. אם משרד החינוך לא אסף עדיין את הנתונים הללו, אני מבקשת שיעשה זאת לפחות לקראת שנת תש"ו.

מ. שריד: ברצוני לענות כאן על שאלות מספר יושבת-הראש עוררה אותן.

לפניי ינה נערך על-ידי משרד החינוך סקר שמטרתו היתה בדיקת מספר התלמידים בכיתות, כדי לבצע אחד-טך מיזוג של כיתות ומוסדות. לפי ההצעה של ועדת הסקר צריכים היינו למזג 97 מוסדות חינוך, לפעמים שניים, שלושה או אפילו ארבעה מוסדות למוסד אחד. למעשה מיזגנו רק 66 מוסדות מפני שהמיזוגים כרוכים בתנאים טרזים. ישנם ישובים בהם המיזוג היה מותנה בסלילת כביש לשוב הסמוך ומכיון שעד ראשית שנת הלימודים תש"ד הכביש לא נסלל אי-אפשר היה למזג את בתי-הספר. מיזוג 66 מוסדות אינו כולל את מיזוג הכיתות בישובים גדולים, כמו תל-אביב, חיפה, רמת-גן ופתח-תקוה, שבהם חסכו השנה הרכה כיתות חדשות. העלאת מספר תלמידים בכיתות נתאפשרה גם הודות לביטול הזרמים.

המסוצע של תלמידים לכיתה הוא אצלנו גבוה

מאד הגענו עתה למסוצע של 32 תלמידים, וייתכן שכיום הוא אף געלה מזה. אם ניקח בחשבון שבישובים קטנים מספר תלמידים לכיתה אינו עולה לפעמים על 10, הרי מתברר שישנן כיתות בנות 55 תלמידים ואף יותר מזה. אפשר לומר שאנו מתקרבים למכסימום של מסוצע ואין עוד מקום לחסכויות רבים בשטח זה; אולי אפשר עוד להעלות את המסוצע עד 35 ילדים לכיתה, ייתכן שבישובים מספר אפשר עוד להגדיל את כוח הקליטה על-ידי הריסת מחיצות או העברת בית-הספר לבנין מתאים, אך האפשרויות הן מצומצמות.

אם ידונו באפשרות להקציב סכומים מתקציב הפיתוח לשם בניית בנינים מתאימים לבתי-ספר, נוכל להטציב אינפורמציה באיזה מקומות יש לכנות את הבנינים ולהגדיל את חדרי הכיתות על-טנת להעלות את כוח הקליטה.

בתקציב הרגיל לשנת 1954/55 הוקצבו 50 אלף ל"י לשם הקמת בנינים כדי להגדיל את כוח קליטתם של בתי-ספר מוחזקים. עד כה היה טתן כסף למטרה זו מותנה בדרישה מאת הרשות המקומית המעונינת בדבר, אך הסכום של 50 אלף לירות מוקדש בעיקר לאותם הישובים בהם אין רשויות מוניציפאליות.

בעיית ההשארות היא בעיה מכובדת מאד אשר בה מתלבטים פדגוגים בארצות שונות ומסליצים על כל מיני דרכים לשם פתרונה. אין לומר שזוהי רק תופעה ישראלית, ההשארות מצויה בכל ארצות התבל. בעיה זו תובא בזמן הקרוב ביותר לוועדה הפדגוגית של ועד החינוך. במשרד החינוך ישנה נטייה לצמצם, עד כמה שאפשר, את אחוז ההשארות.

א. רימלט: אני הצעתי שהילדים יעברו מכיתה לכיתה כל חצי שנה.

ד. שריד:

אני רוצה להדגיש שמטרת החינוך בגן לא
השפיע עדיין על ההישגות, מפני שאנו דנים
עמה בהישגות של שנת הלימודים תשי"ג, ועד תקופה זו היה החינוך בגן
ניתן חינם. באופן יחסי למדו אצלנו בגנים יותר ילדים מאשר בכל
ארץ מחוץ, ובכל זאת היתה קיימת הישגות, גם לפני התקופה של העליה
הגדולה. בעיה זו קיימת אצלנו זה שנים רבות.

ז. טמילונסקי: מה בדבר הנשירה מבתי-הספר?

ד. שריד:

זאת נוכל לדעת רק לאחר סיום המפקד.
את בעיית ההישגות נוכל לפתור אם נעלה את
רמת הנוף בישראל. מורה טוב יזוע לטפל גם בנותו התלמיד שאינו מתאים
ביותר לכיתה ולכן מועמד להישגות. גם גודל הכיתה משפיע בנודאי
על אחוז ההישגות, כי לו אפשר היה לתת לכל תלמיד טיפול אינדיבידואלי
היתה ההישגות קטנה יותר.

אשר לסנהלים שיצאו לפיקוח, אני רוצה לציין,
קלמפקיד זה גבול המנהלים הטובים ביותר, כי רק לאלה פנינו. כטובן,
"טוב" זהו סוג יחסי, אבל בתנאינו אלה הם המנהלים הטובים ביותר שישנם.

ט. גרם:

מהו מספר הילדים בגיל חינוך חובה הנמצאים
מתוך לכתלי בית-הספר?

ד. שריד:

זאת לא אוכל לומר. הרישום מקיף כמעט את כל
הילדים בגיל חינוך חובה, אך הביקור אינו
ימיב וכושפע מגורמים רבים. הביקור הסדיר ירוד בעיקר במושבי עולים,
כי במקומות אלה הילדים חייבים לעזור להוריהם ופטיבה זו אינם מבקרים
בבית-הספר. אפשר, כטובן, לתבוע לדין את הורי הילדים, אך אינני חושב
שאעד פעין זו עשוי לתת תוצאות ניכרות. כדי לשפר את הביקור הסדיר
יש להפוך את בית-הספר למוסד מושך, כדי שהילדים ילחטו בהוריהם שיניחו
להם ללכת לבית-הספר. עובדה היא, שבישובים אלה ישנם מורים טובים
היודעים לענין את התלמידים, גם אחוז הביקורים גבוה יותר. הגורם השני
שעשוי להעלות את אחוז הביקור הסדיר הוא השתפרות מצבם הכלכלי של הורי
הילדים במושבי עולים ובישובי עולים, והעלאת רמתם התרבותית בכדי שיבינו
כי בית-ספר אינו בזירה.

א. כלפון:

האם בבתי-הספר היסודיים יש מקום לכל הילדים
בגיל חינוך חובה?

ד. שריד:

לא היה עדיין מקרה שילד רצה להתקבל לבית-ספר
ולא קיבלוהו.

ח. בוגר:

עלינו להשתדל ולתקן את מצב המורים לפחות
בשנת תשט"ו, כי אי-אפשר להשאיר את הדברים
כפי שהם. זה חסא מאין כמותו שמפקידי את הילדים בידי מורים לא טובים.
הילדים גם אינם רוצים לבוא לבית-ספר בגלל זה.
בשנת 1950 היה בארצות-הברית מחסור ב-20,000
מורים. ממשלת ארצות-הברית הקציבה באותה השנה 100,000,000 דולאר
להשתלמות מורים ובזה פתרה את געירת המחסור. לנו בחו"ל רק 5,000 מורים.
כטובן, לא נוכל לטפח את הצריכה הנוך שנה אמת, אבל חייבים להתחיל כבר
עמה בהכנת מורים נוספים. וכלים למשקיעים שתקציב הפיתוח בכל מיני דברים,
כדי לקבל כעבור זמן מה את פרי ההשקעה, כך אני מציע להקציב מתוך
תקציב הפיתוח סכומי כסף לשם הכנת המורים החסרים אשר יביאו אחר-כך
לשיפור מצב החינוך.

אשר לריכוז שתי כיתות בידי מורה אחד, אני רוצה
לציין שבשוויץ היו מכשירים את המורים בצורה כזו כדי שיוכלו ללמד שתי
כיתות באותה שעה. לזה יש להכשיר גם את המורים אצלנו.

ג.ו.

ח. בוגר:

אשר לבעיית ההישגרות, הרי אין מדובר שהיא מחוסר כשרון איזה שהוא. השאלה היא רק למה כל אחד מוכשר, ולילדים צריכה להיות האפשרות להתחנך בהתאם לכך רובם. בערים הגדולות בוודאי אפשר לכוון את החינוך בצורה זו. אולם לשם כך צריכים להיות מורים מיוחדים למקצועות השונים, והרי אין בארץ מוסד המכין מורים כאלה.

על ועדת החינוך לתבוע שיוקדש תקציב מיוחד להכשרת מאות מורים. יש לשאת בהוצאות הלימוד שלהם ולתת להם זמן לחינם לעבוד בהוראה. כך יש צורך לפתוח מסגרות פדגוגיות בבתי-הספר התיכוניים ולהעמיד את שכר-הלימוד באותן המסגרות על 150 ל"י במקום 300 ל"י. לעומת זאת, יש לחייב את התלמידים הלומדים במסגרות פדגוגיות שיעברו להוראה לאחר סיום לימודיהם. בכל בתי-הספר הקלאסיים ומקצועיים יש לתת גם שיעורים פדגוגיים, כדי שהתלמידים יוכלו אחר-כך להורות את המקצועות אותם למדו.

באוניברסיטה ישנם כיום 3,000 סטודנטים. להלק גדול מהם יש לתת תמיכה ולהיבן אותם אחר-כך לעבוד בהוראה. האוניברסיטה צריכה לקבל תמיכה נוספת של מיליון לירות לפחות לשם הכשרת 1,000 מורים מבין הסטודנטים.

י. סמילנסקי:

ברצוני לשלב בהערותי על תקציב החינוך גם הערות אחדות על תוכן החינוך, כי נראה לי

שזוהי ההזדמנות לדבר על כך.

אשר לבתי-הספר היסודיים, ברצוני לדעת מה נעשה לשם הגשמת המטרות של החינוך היסודי, באיזו מידה מטפחים את ערכי החקלאות והיצירה, שהם, לדעתי, קודמים לשכלולים אחרים בבתי-הספר היסודיים. כיצד מתכנן משרד החינוך לבצע זאת, מבחינת ההוראה, הפיקוח והאפשרויות האחרות המסונות בבתי-הספר? אני מעוניין לשמוע תשובה ברורה בנקודה זו, כי נאמר לנו שישנם 1,000 מקומות פנויים בבתי-הספר החקלאיים, והסיבה לכך היא חינוכם הגרוע של הילדים ושל ההורים כאחד.

אשר לחינוך התיכון, ראשית נשאלת השאלה

במה מבליים את זמנם בני נוער בגילים 18 - 14. הרשימה שערכת על-סמך נתונים שאספתי ממקורות שונים היא כדלקמן: חניכים - 15,000 בני-נוער; תלמידים בבתי-ספר מקצועיים - 5,500; תלמידים בבתי-ספר תיכוניים - 15,200; תלמידים בבתי-ספר תיכוניים ערב - 2,000; בתי-ספר לנוער עובד - 10,500; תלמידי כיתות תיכוניות בסמינרים - 850; כיתות המסך - 3,500; כיתות א' בסמינרים - 2,100; תלמידים בבתי-ספר של אגודת ישראל בגיל 18 - 14 - 800; תלמידות בבתי-ספר לאחיות - 700; תלמידים בבתי-ספר חקלאיים - 6,000; תלמידי ישיבות - 3,000; תלמידים בטוסדות של עליית-הנוער - 6,000, אם כי יתכן שילדים אלה כלולים גם בין תלמידי מוסדות אחרים; תלמידים בגיל 18 - 14 בבתי-הספר היסודיים - 3,000. יתכן גם שחניכים רבים כלולים בין תלמידים בבתי-ספר לנוער עובד. סך הכל מסתכם מספר בני-נוער בגיל 18 - 14 הלומדים בטוסדות חינוך ב-74,000 בערך. אולם במציאות המספרים הם נמוכים בהרבה, ואפשר לומר שכ-60,000 בני-נוער מועסקים בטוסדות חינוך טכל הסוגים. אם ניקח בחשבון שבמדינה נמצאים כ-100,000 בני-נוער בגיל 18 - 14, יוצא שכ-40,000 בני-נוער אינם לומדים ומבלים את זמנם בדרכים שונות. יש לשים לב, בניציגי ועד ההורים המרכזי בעת שהופיעו בפני הוועדה סטרו שכ-60,000 בני-נוער בגיל 18 - 14 אינם לומדים. בערים אלה הם כמעט הטובח על יטה הטוב של המדינה. והשאלה שצריכה לעמוד בכל חוטרתה בפני אלה העוסקים בחינוך הנוער היא כיצד לכוון לנוער זה לאפיקים מתאימים.

אשר לבתי-הספר התיכוניים המטפלים בהכנת

אינטליגנציה של מדינת ישראל, ושיבהם לומדים כ-15,000 בני-נוער, נשאלת השאלה אם תלמידים אלה הם באמת אותם הנערים שהמדינה מעונינת לראות אותם כחלמידי בתי-ספר תיכוניים. אני אומר זאת, מפני שבין תלמידים בטוסדות החינוך התיכון ישנם רבים שהחינוך תיכון הוא למעטסה עליהם, הם לומדים רק בעקבות לחץ הוריהם.

א.ו.

י. טטילנטקי:

לעומת זאת, ישנם ילדים שמקומם בבית-הספר
התיכון, אלא שהסייג הכספי אינו מאפשר להם

להגיע לשם.

נוסף לכל אלה, קיימת בעיה של תוכן הלימודים
בבתי-הספר התיכוניים. זו איננה שאלה תקציבית בלבד, הבעיה היא
במה מבליט הילדים את זמנם בבית-הספר התיכון, מה הם מקבלים תמורת
שכר-לימוד של 300 ל"י, מי הם סוריהם ומה סלמדים אותם? ישנם 6 מפקחים
הסמונים על החינוך התיכון, אך אינני יודע כמה הם עוסקים. בכל מקום
אליו באים בוגרי בתי-ספר תיכוניים טוענים שחסר להם דבר מה. האם לא
הגיע הזמן לבדוק את תכנון, מהותו של בית-הספר התיכון ואת חומר התלמידים
הנמצא בו?

בתקציב המוצע ישנה תמיכה ל-800

כיתות תיכוניות, לשם ייצוב שכר-לימוד לפי 160 ל"י לשנה. האם ישנה
התחשבות בגודל הכיתה בעת מתן התמיכה? האם ישנה תכלית להעניק זו והאם
בתי-הספר עצמם מחליטים כיצד להשתמש בה?

בסעיף 302(3), בעמ' 105 לדברי ההסבר, סופיע
סכום של 20,000 ל"י כהשתתפות בקרן סטיפנדיות לבני עדות המזרח. מה
הטבו הטוטל על כסף זה ומה הן המסקנות לאחר שקרן זו קיימת כבר למעלה
משינה?

שאלתי האחרונה היא ביחס לבחינות הבגרות.

מהי מטרתן ובאיזו צורה הן נערכות? בוגרי בתי-הספר התיכוניים נבחנים
בתנ"ך בטשהו הנקרא "טאטיים פרקים". פרט לזה הם אינם לומדים בתנ"ך
דבר. עד מתי תיטשך הגזירה של אותם טאטיים פרק? תלמידים נאורים אינם
לומדים טטיטיקה, מפני שאינם נבחנים בה. לתלמידים הלומדים במגשות
ריגליות נאמר שלא ילמדו היסטוריה, כי בלאו הכי אינם נבחנים בה בבחינות
הבגרות. עד מתי תיטשך שיטה זו?

אשר לחינוך הגבוה, אני סופיע לא לדון בזה

עכשיו, אלא להסתין לתוצאות חקירתה של הוועדה שמונתה על-ידי הממשלה.

ט. מונט:

ברצוני לדבר כאן על שאלת הסורים ועל החינוך
התיכון המקצועי.

יש לי הרושם שדיברנו כאן דרך-אגב על כך שבשנת
תשט"ז נעמד בפני סחור בטורים. לדעתי, יש לכונן ולתכנן את הדברים כך
שלא רק שלא נאלץ להחזיר את הסורים הבלתי-טוטטכים שפוטרו, כי אם נוכל
להחליף את הסורים הבלתי-טוטטכים הנמצאים עדיין ברשת החינוך על-ידי
טורים טוטטכים. אני חושב שפרטפקטיבה זו לא עטדה בטידה מספקת לפני אלה
שתכנו את התקציב.

השנה הוחזר רק חלק מהסורים הבלתי-טוטטכים

שפוטרו, מפני שהיתר לא רצו לעבור למקומות טרוחקים. ידועה גם בעיית אותם
טורי ירושלים, שהעויפו לא לעבוד ובלבד לא ללכת לנגב. בעיה זו תהיה קיימת
תמיד ואני דואג בעיקר לישובים קטנים המאוכלסים עולים חדשים. אינני רואה
מה נעשה בקשר לכך שדווקא הסורים הטוטטכים יעברו לישובי עולים. לדעתי,
צדק ד"ר בוגר באמרו שהדרך היחידה לחייב את הסורים לעבודה בכל מקום
אליו ישלחו היא על-ידי מתן תמיכה בעת לימודיהם. אינני יודע לאיזו
תקופה יש לחייב אותם, אבל בכל אופן זוהי הדרך היחידה לפתרון בעיית
הסורים בישובים טרוחקים. יש לדאוג לכך שיהיה תכנון של השתלמות טורים
לשנים הבאות, כדי להגדיל את מספר הסורים בהתאם לגידול מערכת החינוך.

ידוע לי, שבישובי עולים ישנם טורים האומרים

שבירת א" לא כדאי להם לבוא למקום ואילו ביום ו' הם סלמדים רק חצי יום.
מה עושה משרד החינוך כדי להתגבר לפחות על תופעה זו המאוויה טאל אנשים
שהם עובדי המשרד?

חה"כ חזני אמר אתמול מעל במת הכנסת, כי הדרכת

טורים היא פעולה יחידה המצדיקה העברת כספים מתקציב הפיתוח לתקציב
הרגיל, טכיוון שזוהי היקעה לעתיד. אני תוסך בהצעתו.

ח.ו.

ס. גונא: אין בראוני לדבר על תוכן הלימודים בבית-הספר -
 התלכון, אלא על צורת התמיכה הניתנת על-ידי
 משרד החינוך לבתי-הספר התיכוניים. איננו מבין את מה שבאטר לנו על-ידי
 נציגי משרד החינוך, שהמשרד עשה כבר פעולה מספקת בכיוון זה, והראיה
 היא שישנן סטיפנדריות אך אין למצוא די תלמידים להלוקחן. המצב איננו
 כך. הסטיפנדריות הן בנות 100 ל"י מכסיונים, אך שכר-לימוד בבית-ספר
 תיכון הוא הרבה יותר גבוה מ-100 ל"י. יוצא, שתלמיד המקבל סטיפנדיה
 צריך עוד להוסיף מכסו כ-200 ל"י לשם תשלום שכר-הלימוד. בדרך, אם כן,
 שילדים רבים אינם יכולים להיות מועמדים לקבלת סטיפנדריות, כי אין להם
 אפשרות לשלם את ההפרש שבין הסטיפנדיה ושכר-הלימוד. לעומת זאת, אם
 התלמידים לא יכסו את ההפרש, תיפול טעמסה נוספת על בית-הספר.
 בסיכום, ישנן שתי אפשרויות לתמיכה בחינוך התיכון: א) לתת סטיפנדריות
 המכסות לפחות 80% משכר-הלימוד; ב) לתת תמיכה מוגדלת לבתי-הספר עצמם.
 הדרך למשרד החינוך בחר בה אינה טובילה למטרה ונוצר רושם כאילו ניתנו
 סטיפנדריות לכל אלה שביקשו לקבלן. אין זה מתקבל על הדעת שבארץ ישנם
 רק 15,000 מועמדים לבתי-ספר תיכוניים.

אני מכבד מאד את פעולת הגדנ"ע, אבל לדעתי
 זהו מבסוד להקציב לפעולה זו את אותו הסכום הניתן לבתי-הספר התיכוניים
 עצמם.

אשר לחינוך החקלאי, הרי מספרי התלמידים
 בבתי-הספר החקלאיים סוכיחים, כי הדרך בה הלך משרד החקלאות אינה נכונה.

א. רימלט: תחילה בראוני להעיר שתי הערות, כי אינני
 רואה כל תקווה שהדיון שלנו יתן את התוצאות
 הטובות.

אגב דיוננו בתקציב אנו דנים גם גבעיות חשובות
 מאד, התובעות דיון מטושך, בדיקה והכנה. אך עתה אנו נמצאים במסגרת
 לחץ הזמן של הדיון בתקציב ואין לנו אפשרות לברר את הגעיות כראוי.
 כמו כן, ישנם דברים שאין תקווה כי נוכל לתקנם,
 מפני שכסדינה לא הגענו עדיין לידי זה שהתקציב שלנו לא יהיה תוצאה
 סקרית של כוחות לחץ שונים. אין תיאום ותכנון סדנזי של כל
 זרכיננו. אף כי טדינתנו צעירה, התחלנו לדאוג לדברים רבים בבתי-הספר,
 וכל עוד לא נחליט שבשנה זו אנו מקדישים את מאמצינו למטרה אחת בלבד,
 ואת הדברים האחרים נשאיר לשנים הבאות לא נשיג ולא כלום.

אשר להכשרת מורים, אינני יודע כיצד נוכל למשוך
 להוראה את אותם המעירים שיש להם כשרון לכך. והבעיה העיקרית בשם זה
 היא לא למשוך את כל אלה הנוטים לעסוק בהוראה, אלא למשוך דווקא את
 האנשים המתאימים למקצוע זה. המציאות היא שלהוראה פונות בעיקר אותן
 הצעירות הנכשלות בבתי-הספר התיכוניים.
 יש לחשוב גם על סתן הענקות לתלמידי סמינרים
 ועל העלאת משכורתם של המורים המלמדים בטעברות וישובי עולים. מטנם,
 בטוחני שהמדרה המורים תמנגד לזה.

ד"ר אבידור: הסדרות המורים דורשת זאת.

א. רימלט: היה הרבה יותר טוב לו המורים היו הולכים
 בהתנדבות למקומות המרוחקים, אך נחטא כלפי
 המדינה אם נסתין לתחיתה של רוח ההתנדבות בין המורים. דווקא את המורים
 המוכשרים ביותר יש לשלוח לישובי עולים, את אותם המורים שהם בעלי
 השכלה גבוהה ובעלי דטה תרבותית ראויה לשמה. לשם השגת מטרה זו יש ללכת
 בדרךים נועזות שאולי נראו כנכונות בעבר ולא תהיינה נכונות בעתיד, אך
 הן מתאימות למציאות בהווה.

בקשר לבתי-הספר ישנן תופעות רבות המוכיחות שאנו
 מתקנים דבר אחד ומקלקלים דבר שני. כפי שבמטר לנו, מוצאים לתפקידי פיקוח
 המנהלים הטובים ביותר, או לעומת זאת כדאי היה להתעניין מה המצב בבתי-הספר
 כאשר המנהל נעדר ממנו ליום או יומיים. רוב המורות בבתי-הספר הלימודיים

א. רימלט:

הן צעירות שזו להן שנת עבודתן הראשונה והדרך הקלה ביותר להשתלם על הכיתה היא על-ידי הוצאת ילדים החוצה. שיטה זו היא מכת המדינה, וביום העדרו של המנהל מספר הילדים בחוץ עולה על מספר הילדים בכיתה.

צדק חה"כ סמילנסקי בדבריו על החינוך התיכון, אך קשה לפתור בעיה זו אגב דיונים בתקציב. האוניברסיטה והטכניון דורשים רמת ידיעות מסויימת פנוגרי במי-ספר תיכונים המתקבלים למוסדות החינוך הגבוה ודרישות אלה גורמות למשטר של בחינות בבתי-הספר התיכונים. הסיבה לכך היא גם מה שאם 25% מתלמידי בית-ספר מטויים נכשלים בבחינות בגרות נוטלים מבית-הספר את ההכרה. יראת הבחינות טוטלת על המנהלים והתלמידים כאחד. הנסיון הוכיח שההישגים גדולים יותר אם קיים משטר של השכלה ולא של בחינות ואם משתדלים להרחיב את אפקי התלמידים גם בסצועות בהם אינם נבחנים בבחינות בגרות, הסורים בבתי-הספר התיכונים נוקטים בשיטות שנהגו בהן באירופה לפני 30 שנה ויותר. רצוני הוא, שינהגו פעם בדרך מהפכנית וירבו יותר בסצועות הבחירה ויטעו ככל האפשר בסצועות עיקריים שבהם חייבים לעמוד בבחינות הבגרות. הנסיון הוכיח שבמקום בו נקטו בשיטה זו הצליחו גם לעורר את ענינם של התלמידים, כי כיום סזניחים אצלנו את העבודה העצמית. אמנם לא כל מורה מסוגל לנהל עבודה עצמית בין התלמידים, אבל בדרך כלל חייבים לעורר את התלמידים שילמדו בעצמם את הבעיות השונות.

בבתי-הספר התיכונים לומדים בדרך כלל ילדים שהוריהם יכולים לשלם שכר-לימוד. לא אומר שאין ביניהם תלמידים טוכשרים וגם לא אגיד שכל בני עניים ראויים ללמוד בבתי-ספר תיכונים, אבל ישנם רבים שאד הראויים לקבל חינוך תיכון אלא שאין ידם מסגת זאת. בתי-הספר התיכונים הפכו לפריבילגיה לבני עשירים, ואני חושב שהמדינה במתה תטיחה לחינוך התיכון צריכה להעדיף את בתי-הספר התיכונים העירוניים על פני בתי-ספר תיכונים פרטיים. בחינוך אין מקום ליזמה חופשית, ובתי-ספר שמקנים למספר ילדים גדול יותר את האפשרות לקבל חינוך תיכון צריכים גם להינות יותר ממטיבת המדינה.

נוסף לבעיות שדיברתי עליהן ישנן עוד שאלות שאין לדון בהן אגב הדיון בתקציב ולכן לא הזכרתי עכשיו.

ד. נצר: בדרך כלל אני מסכימה לדברי יושבת-הראש שיש לתת לבני עניים את האפשרות ללמוד בבית-ספר תיכון, אף אם אין ידם מסגת זאת.

אשר לחינוך יסודי, אני חושבת שהמטוואע של ילדים לכיתה הקיים אצלנו הוא גבוה לטדי. יש לקחת בחשבון שבהרבה ישובים מבודדים, שהגישה אליהם היא קשה, אי-אפשר למזג בתי-ספר, כי יש לבית הספר בישוב טרוחק ערך חברתי רב מאוד. לכן לא תטיד אפשר לראות את מיזוג בתי-הספר מנקודת-ראות של חסכון.

אם אנו רוצים למנוע השארות ונשירה בבתי-הספר היסודיים, אל לנו להגדיל את מספר הילדים בכיתה מעל ל-40. אין ביכולתו של מורה הטוב ביותר להשתלם על כיתה שיש בה יותר מ-40-45 תלמידים. לכן יש לחפש דרך כדי לשמור על המכסימום הזה של תלמידים. יש גם לקחת בחשבון שילד בישוב עולים אינו טוצא בביתו אורה תרבותית ולכן הוא צריך להרגיש אורה זו בבית הספר. זאת היא טלחסה בהשארות ובנשירה, ולא נצליח בה במצעות פיקוח בלבד.

אנו חייבים להגדיל את תקציבה הזעום של לשכת הנוער אם ברצוננו לקיים חינוך יסודי סדיד. התקציב הטוצע עתה אינו יכול לענות על הצרכים הרבים ואינו טאפשר להרחיב את החינוך המשלים על כל אותם הישובים הזקוקים לכך.

ד. נצד:

השנה חלה הקטנה בתקציב לבתי-ספר לנוער עובד. אפשר לפרש זאת באופן כזה שהואיל חינוך חובה קיים כבר חמש שנים קטן מספר הילדים הזקוקים לבית-ספר לנוער עובד. אולם המציאות טוביחה את ההיפך. לכן, אם אנו רוצים לגרום הנאה לנוער זה, ששעות הלימוד הן בשבילו שעות של קודת-רוח, בילוי זמן וחיי חברה, חייבים להגדיל את התקציב לבתי-ספר ערב.

יש להקדיש סכומים ניכרים לסטיפנדיות לתלמידים בבתי-ספר תיכוניים ערב, כי ילדים אשר לומדים בבתי-ספר אלה, לאחר יום עבודה, הם בעלי כשרון ורצון חזק. יש לאפשר להם לקבל חינוך זה.

קיבלתי מסיפוק רב את דבריו של נציג משרד החינוך שקיימת ועדה אשר חוקרת את בעיית בתי-הספר התיכוניים. ברצוני לומר שאני בעד השיטה של ריבוי בסטיפנדיות על חשבון הענקות לבתי-הספר. העיריות תוכלנה איך שהוא לטאוא את התקציב הדרוש לבתי-ספר תיכוניים עירוניים, ואילו מתן סטיפנדיה נוספת פירושו תלמיד נוסף בבית-ספר.

בעיית החינוך הגבוה היא רצינית, ואני חושבת שלא נוכל שלא להתקציב סכומים נוספים בשנה זו.

אני בעד שכר-לימוד סודרג, ואני בדעה שבני העשירים יכולים לשלם יותר מבני עניים, אך בעיית התקציב של האוניברסיטה לא תפטר על-ידי העלאת שכר-הלימוד. זוהי אשליה לחשוב כך. אנחנו גם חייבים להתחשב בזה שהסטודנטים הבאים לאוניברסיטה הם בני עשרים ומעלה, שסיימו כבר את שירותם בצבא, והם אינם רוצים להיות תלויים בהוריהם, אף אם ההורים הם אמידים. לכן יש לנהוג בזהירות גם לגבי קביעת שכר-לימוד לסטודנטים בעלי אמצעים.

ע. מימון:

אני חושבת שבבתי-הספר היטודיים רק מלמדים, אך לא מחנכים, וחינוך הילדים צריך להיות אחת המטרות של החינוך הממלכתי. בית-ספר עממי הוא יטוד כל החינוך, ומי שמסיים בית-ספר עממי ראוי לשמו מסוגל להמשיך אחר-כך בלימודיו. בקשר לזה ברצוני להעיד, שאינני בטוחה אם אותם 3,000 סטודנטים הלומדים כיום באוניברסיטה באמת ראויים ללמוד במוסד לחינוך גבוה.

לא ברור לי מדוע מבחינים בין בית-ספר תיכון חקלאי לבין בית-ספר תיכון אקדמאי. עלינו לדעת, כי בלי חינוך חקלאי תיכוני לא נמשוך את הנוער לחקלאות, מפני שגם הם וגם הוריהם אינם רוצים בזה. בבית-ספר חקלאי תיכון צריכה להיות חובת חינוך חיים, ואני מתנגדת לטענה שנקבו בו, כאילו הוצאות החזקת תלמיד בבית-ספר חקלאי עולות על 1,000 ל"י לשנה.

אם

אינני מקבלת/ההנחה שמספר תלמידים בבתי-ספר חקלאיים מגיע ל-8,000. אם נפחית מספר זה את הילדים ביישובים חקלאיים, נראה כי בבתי-הספר החקלאיים לומדים ילדים שמטפחם דחוק מ-8,000. בתי-ספר חקלאיים ביישובי עולים הם למעשה בתי-ספר יטודיים. מספר בני עולים הלומדים בבתי-ספר חקלאיים תיכוניים הוא קטן טנד.

רוב הסטודנטים בפקולטה לחקלאות לומדים שהם רוצים להמשיך במחקר. אינני חושבת שזוהי הדרך הנכונה. אני אומרת שאין כל הבדל בין בתי-ספר תיכוניים אקדמאיים לבין בתי-ספר תיכוניים חקלאיים, ואני חושבת שתכן הלימודים בבית-הספר החקלאי לא רק שאינו נופל מהלימודים בבית-ספר תיכון אקדמאי, אלא אף חשוב יותר, כי הוא כולל לימודים מעשיים. אני חושבת שלבית-ספר חקלאי צריכות להיות אותן הזכויות שישנן לבית-ספר תיכון אחר. רמיית שטנפיעות בתקציב הענקות לסטיפנדיות לבתי-ספר תיכוניים אקדמאיים.

ע. טיטון:

ידועים לי מקרים שאלמידים קיבלו סטיפנדריות על-מנת ללמוד בבית-ספר תיכון, אך מכיוון שרצו אחר-כך ללמוד בבית-ספר חקלאי תיכון נטלו מהם את הסטיפנדריות.

אשר להוצאות לכל תלמיד בפנימיה שליד בית-ספר חקלאי, קשה לי לומר מה בדיוק גובה ההוצאות, זה תלוי במספר התלמידים. בעיינות מגיעה החזקת תלמיד ל-600 ל"י לשנה. שכר-הלימוד הוא 25 ל"י לוודש, אבל לעומת זאת ניתנות הענקות. ההכנסה לכל תלמיד אינה עולה על 300 ל"י ואנו צריכים לחפש מקורות לגיוס 300 לירות נוספיה לכל תלמיד. הוצאות להחזקת נוער עולה הן גדולות יותר, כי אנו מטפלים לנוער זה דברים רבים שאיננו נותנים לנוער ישראלי. תקציב בית-הספר בעיינות לשנה זו מסתכם ב-204,000 ל"י, ללא תוספת-היוקר. לסכום זה חסרים לנו 90,000 ל"י שאותם יש לכסות מתמיכת ויצ"ו, טוענת הפועלות ומשרד החינוך.

א. רוזיאל-נאור:

אני חושבת שבנשירה ובהישארות משתקפת בעיית גן-הילדים. אף כי עכשיו נכנסים לבית-ספר עוד אותם הילדים שביקרו בגן ובגבון. אני מוסיפה לראות את גן הילדים כיחידה אחת, הסורכת מגילאי ארבע וחמש, שאינה ניתנת לחלוקה. אם נקבל את שיטת חה"כ נצר, אזי יש לדרוש את ביטול הוראת-שעה בחוק חינוך חובה חייגם ולהחזיר לתקציב את אותו הסכום הדרוש כדי לתת בגן חינוך חייגם

בשטח החינוך היסודי ברצוני לעודד כמה בעיות שאין להן גופי תקציבי מובתק, אבל צריך פעם לדבר עליהן. בענין הנשירה וההישארות לא הגענו לשום סיכום, המספרים אינם סופיים ואינם סגלים את שרשי הסיבות, אשר לדעתי, נעוצים לא רק ברקע הסוציאלי והכלכלי של המשפחות. אני חושבת שדבר זה קשור גם בירידה כללית של טמח חייגנו בארץ. אני חושבת שמשרד הסעד צריך לעזור לנו במלחמה נגד הנשירה, ובכל אותם המקומות בהם נמצאים עובדי משרד הסעד זה צריך להיות בראש דאגתם, כמו בעיית האבטלה. עליהם לדאוג להחזרת הילדים לבית-הספר על-ידי שיכנוע ההורים, ויתכן שבמקרים מסויימים יש אפילו לוטר להורים שקבלת עבודה מותנית בטליחת ילדים לבית-הספר.

הנשירה תלויה לא רק בהורים אלא בילדים עצמם, וכאן אני רוצה לציין כי בדין-וחשבון של טבקר המדינה נאטר שלילדים בישובי עולים הוקצבו נעליים כמספר הרגליים, אך טמבר שהרגליים נשארו לחוד והנעליים לחוד.

בעיה אחרת היא איכותם וכמותם של שיעורי-בית הניתנים לילדים בבתי-ספר יסודיים. ידועים לי מקרים שמעמיטים על תלמידי בתי-הספר היסודיים עבודה כזו שאינם יכולים לעמוד בה. הפורה אינו רוצה לעבוד ולכן הוא מטיל על הילדים הכנת הרצאות. זו איצנה שיטה עמלנית, מפני שהמורה אינו מדריך את הילדים. לא יתכן שמצב זה יהיה בכל המקצועות. בסופו של דבר גורם טמח זה אצל הילדים לירידת היחס ללימודים ולפיתוח שיטה של העתקות, האם נכון לתת לילד ביום אחד 25 תרגילים ארוכים בחשבון, נוסף לעיון באנציקלופדיה ונוסף לחיבור על התנ"ך ודקדוק? מבחינה פדגוגית יש לחשוב על שינוי מצב זה.

אשר להכשרת מורים, ספוזרים בתקציב החינוך סכומים שונים למטרה זו, אך כולט יחד אינם מבטיחים את הספנה הדרוש, ואני מטכיסה לדברי חה"כ רימלט שיש צורך במפנה יסודי בשטח זה. 5 שנים זוהי תקופה שכבר ניתן להטיק טמנה מסקנות ואנו רואים שמה שעשינו עד עתה לא הצליח. אולי זה קצת מוזר לדרוש כספים מתקציב הפיתוח לשם הכשרת מורים, אבל שר החינוך חייג להשיג סאיזה מקור שהוא כסף לצורך זה, ואין זה חשוב מנין ישיג. העיקר הוא שיהיה כסף שיאפשר מפנה בהכשרת מורים על-ידי טמח סטיפנדריות, וגם נקווה שטורים אשר ילכו לעבוד במקומות מרוחקים יזכו לעידוד. מדוע אי-אפשר לתת טובטדיה גם בעניני רוח? אמנם אנו זקוקים לחלוצים, אבל אין עדיין שיטה ליצור תנאים כאלה שציבור שלם יהיה מוכן ללכת למעברות. אולי בזמן טאוחר יותר נצליח ליצור רוח אחרת במדינה.

א.ו.

א. רזיאל-באור: בדיוני להתעכב כאן על פרט אחד קטן. ערכתי ביקור חטוף בבית-הספר היסודיים בתל-אביב וראיתי ליד כיתות א' תמונות של ישי והטדוונה הקדושה טאט ציורים איטלקיים מפורסמים. הסבירו לי שקיים בבית-הספר חוג לאמנות. אני מעריכה זאת טאט, אך אינני חושבת שיש להרחיב את האופק של ילדים תלמידי כיתות א' וב' דווקא על-ידי דברים שהם טנוגדים לכל ערכי היהדות. תמונות כאלה אפשר להדמות לילדים בני 16, אבל אין להתחיל בהן את ההשכלה האמנותית של תלמידי כיתות ראשונות בבית-ספר יסודי. זוהי לדעתי הרחבת אופק בתל-חינוכית.

אני סחייבת טטד את פעולת הגדנ"ע, אבל לדעתי ישנה דיספרופורציה גדולה בין תקציב שהוקצב למטרה זו לבין תקציב בתל-הספר התיכוניים. צדק חה"כ אונא באטרו שבתקציב זה אפשר היה להגדיל את מספר התלמידים בבית-הספר התיכוניים. השתתפות המדינה בחינוך התיכון אינה הולטת את הצרכים ואני חושבת שיש לחפש דרך לטציאת האמצעים הדרושים. אינני חושבת שאנו יכולים לפתור בעיה זו בין רגע, אך הייתי יכולה להוסיף כהנה וכהנה על בעיית הבחינות שאליהן טכוון כל הלימוד. הגשתי פעם שאילתה לשר החינוך בדבר הנסכת גיל המינימום המאפשר להבחן בבחינות אנטטרניות. שר החינוך ענה לי שאין זה דצוי שנועד לא יהיה קשור לבית-ספר וילמד רק לקראת הבחינות. אני רואה שדבר זה קורה גם בבית-הספר התיכוניים. לדעתי, גם בעיית הבחינות באנגלית דורשת הבהרה טוקדטת בעוד טועד. יש אטריים, שהרסה הנדרשת בבחינות אלו היא מופרזת, אבל ידוע לי שדעת משרד החינוך בענין זה היא שונה. יתכן שצריך להרחיב את הפיקוח או לשנות את התכנית. בקשר לגדנ"ע אני רוצה עוד להעיר, שהנני מטופקת את העברת הפעולות למשרד החינוך היא לתועלת הענין.

אשר לחינוך הגבוה, לא אדבר על זה עתה ואחכה

להוצאות הסקר.

אני מבקשת מחברי הוועדה שיכיניו את הערותיהם לתקציב הטוצע ויגישו לי אותן טחר.

היו"ר ש. פרטיץ:

על שירות השידור נדון כאטר נדבר על בעיות

התרבות.

הישיבה ננעלה בשעה 14.15.